

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-44>

УДК 821.161.2–312.6.09

Кочерга С.О., Гаврилюк О.Р.

Національний університет «Острозька академія»

САКРАЛЬНИЙ ПРОСТІР У ДИЛОГІ Г. ПАГУТЯК «ПИСАР СХІДНИХ ВОРІТ ПРИТУЛКУ. ПИСАР ЗАХІДНИХ ВОРІТ ПРИТУЛКУ»

Анотація. Статтю присвячено оригінальному трактуванню проблеми місця в українській літературі. Увагу зосереджено на понятті сакрального простору, сакрального ландшафту геопоетичних особливостей художнього світу інтелектуального роману. Об'єкт дослідження – постмодерний твір Г. Пагутяк, де в контексті феномену утопічного Притулку письменниця подає власне бачення цивілізаційних проблем, частина з яких пов'язана із втратою суспільством духовності. З'ясовано, що у творі Г. Пагутяк відбувається модифікація традиційних сакральних локусів. Переосмислення класичної моделі такого простору мотивовано динамікою рецепції згаданих інституцій, рефлексій над їхнім призначенням. Доведено, що авторка відводить роль оновленого сакрального ландшафту саме Бібліотекам як місцю, що здатне спонукати до пізнання власної душі.

Ключові слова: геопоетика, топос, утопія, сакральний ландшафт, неоміфологізм.

Kocherha Svitlana, Havryliuk Olha

National University of Ostroh Academy

MODIFICATION OF THE TRADITIONAL SACRED SPACE IN THE DILOGY OF H. PAHUTYAK «SCRIBE OF THE EASTERN GATE OF THE ASYLUM. SCRIBE OF THE WESTERN GATE OF THE ASYLUM»

Summary. The article considers the problem of space in the literature. In particular, attention is focused on the theme of sacred space. It has been found that this is a problem of interdisciplinary level, so it requires the involvement of knowledge from other sciences, especially geography. Thus, the concept of the sacred landscape was identified as one that accumulates all the features of the subject of study. The difference between the concepts of «religious» and «sacred» is also substantiated. The object of research was chosen postmodern work of modern writer H. Pahutyak – «Scribe of the Eastern Gate of the Asylum. Scribe of the Western Gate of the Asylum». Based on her own neomythological thinking, the author creates a utopian world of Asylum, a place that represents absolute protection for all the disadvantaged. Therefore, there are many sacred landscapes in the geographical space of this place, we have identified the main sacred topos. Most of them are temples, monasteries, or their ruins, as well as some natural landscapes. These places have their own history and are important not only for the characters they are associated with, but also for the structure of the fictional world as a whole. In the course of our research, we found out that the inner essence of the characters is revealed precisely when they collide with the sacred space. Thus, the mentioned loci appears as metaphors rather than real places, like the whole world of the Asylum in general. It is proved that in H. Pahutyak's novel there is a desecration of traditional models of spiritual space. They are unable to fulfill their ideal purpose for a number of reasons, which is why the world of Asylum arises in opposition to them. While creating the image of sanctuaries, the author rethinks classical images and motifs. In this way, the writer demonstrates her own vision of human development on the spiritual path. In the space of the Asylum, the role of the sacred landscape is taken over by Libraries as a space that is able to go beyond human ideas and laws. H. Pahutyak continues the literary tradition of depicting the library-labyrinth as a container of secret knowledge. However, within the Asylum, this image is given a new meaning, namely the labyrinth of human consciousness, falling into which the individual is able to begin to comprehend his own being. Thus, the writer prioritizes in the spiritual life of human his ability to self-knowledge and self-acceptance.

Keywords: geo-poetics, topos, utopia, sacred landscape, neomythologism.

Постановка проблеми. Духовний простір людини, її внутрішні інтенції, світосприйняття, сакральний світ завжди були об'єктом зацікавлення багатьох наук: природничих, соціальних і, безумовно, гуманітарних. На сьогодні неможливо говорити про сучасні студії художньої літератури без різноманітних досліджень сакральних елементів у цій галузі, серед яких вивчення певних релігійних начал, сакруму в словесності тощо. Один із дослідників цієї категорії в письменстві, І. Набитович, зазначає, що «пошук виявів *sacrum*'у в художній літературі здійснюється через інтерпретаційно-герменевтичні окреслення характеристик сакрального часу та священного простору (сакрохронотопу), виявлення ієрофаній, теофаній, через аналіз структурних компонентів релігійної символіки,

в описі обрядових ритуалів та у відчитанні й декрипції мітологічних структур – опираючись на релігійно марковані концепти» [7, с. 30]. Власне простір постає однією із ключових ланок у дослідженні духовного начала в текстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «сакральний», який походить від латинського «*sacrum*», означає «священна річ, дія». Це поняття пов'язане із системою знань про священні об'єкти й має безпосереднє відношення насамперед до релігійного культу, що засвідчено аналізом різноманітних наукових джерел із філософії, соціології, також географії. Проте все ж існує й інший погляд на цю проблему. Одним із перших дослідників, який розмежував сакральне від релігієзнавчого був М. Мосс. На думку науковця, «сакральні дії – це не релігійні дії.

Це просто особливі дії, яким ми приписуємо властивість “незвичайності”» [5, с. 76]. О. Міщенко слушно розвиває цю думку, наголошуючи, що поняття «сакральний» є радше світоглядною категорією, котра «надає людям, діям, території та іншим об'єктам такої властивості, яка відокремлює їх від профанного та ставить у положення виняткової цінності, значущості й на цій підставі потребує виняткового ставлення» [4, с. 84]. З погляду П. Трусона, сакральне перевершує релігійне вже тим, що весь акт людського життя сам по собі є сакральною цінністю [10].

У літературі поняття сакрального вважають центральною категорією світовідчуження, що виражає буття-у-світі, відтак розглядають як певну універсалію, що містить у собі не так концепти різних релігій, як концепти культури загалом. Сучасне літературознавство запропонувало низку шляхів для дослідження сакрального в тексті на різних типологічних рівнях: «1) на генологічному (родів, жанрів), морфологічному (структури твору, її трансформації, архітекtonіки, інтертекстуальності та глокалізму); 2) на тематологічному (тем, сюжетів, мотивів, фабул); 3) на рівні літературних епох, течій, напрямків, стилів та ідіостилів, поетики» [11, с. 98]. Пошуки в цьому напрямку неможливі без аналізу й інтерпретації тих частин сакрального, які стосуються простору, адже індивід, пізнаючи світ, прагне віднайти своє місце в ньому, ідентифікувати себе в універсумі, тобто співвіднести людське життя із сакральним буттям.

Дослідженням сакрального простору передусім займається сакральна географія. Вагомими працями стали роботи К. Парка, В. Воловика, О. Міщенко. Об'єктом цієї науки вважають саму людину, її сакральний світ, культові місця, природне й соціальне середовище. Проте аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що сакральний ландшафт є поняттям міждисциплінарним, його можна вивчати не лише в рамках географії, а й філософії, антропології, культурології, літератури тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В українському літературознавстві проблему простору у творах почали розглядати відносно недавно, тому залишається чимало невисвітлених аспектів. Малодослідженою залишається, зокрема, й проблема сакрального простору.

Серед сучасних письменників, які у своїй творчості зверталися до цих мотивів, можна виокремити Г. Пагутяк. У художній прозі письменниці поєднуються авторське світобачення, міфотворчість й переосмислення класичних міфів, архетипів, образів тощо. Оригінальність міфомислення Г. Пагутяк полягає у використанні нею своєрідної бінарної аксіології, в якій особливе місце займає протиставлення сакрального й профанного; контамінація християнського світогляду з пантеїзмом також є вагомим чинником у творенні часопростору вигаданого світу. Творчість письменниці досліджували В. Агеева, І. Біла, Г. Бошкань, В. Габор, М. Жулинський, О. Поліщук, Н. Синицька, Т. Тебешевська-Качак та ін., однак переважно їхні праці стосувалися жанрово-стильових ознак доробку авторки, інтелектуальності й інтертекстуальності творів,

неоміфологічних аспектів прози. Нині вважаємо актуальною проблему дослідження оригінальної репрезентації простору у творчості письменниці.

Мета статті – з'ясувати особливості авторської інтерпретації сакрального простору в діалогії Г. Пагутяк «Писар Східних Воріт Притулку», «Писар Західних Воріт Притулку».

Виклад основного матеріалу дослідження. Діалогія «Писар Східних Воріт Притулку», «Писар Західних Воріт Притулку» є яскравим зразком авторської філософії Г. Пагутяк. У творі наявна чимало кількість алюзій пов'язаних із християнським космологічним міфом, протекти письменниці застосовує тут притаманний для неоміфологізму прийом десакралізації. У контексті вигаданого авторкою світу відбувається переосмислення традиційних цінностей, Г. Пагутяк розвиває мотив духовної кризи сучасної цивілізації насамперед через рух персонажів у просторі, їхнього зіткнення із різноманітними локусами, значну частину яких можна окреслити як сакральні. Варто зазначити, що ми розмежуємо сакральний простір на природній (річки, водні джерела, озера, дерева, гаї, садки тощо) та культурний (архітектурні споруди, сакральні комплекси). Однозначно, що велика частка сакрального простору, зазвичай, належить релігійним об'єктам, хоча не варто забувати про символізацію і міф, які надають ландшафту ціннісного значення, будь-яке місце потенційно священне й може стати сакральним на певному етапі своєї історії.

Значна роль у візії простору належить сакральному ландшафтові, що акумулює в собі різні аспекти тлумачення його винятковості. Серед різноманіття визначень, на нашу думку, переконливим видається узагальнення О. Міщенко, яка вважає, що «сакральний ландшафт – це природна, природно-антропогенна чи антропогенна система, сформована в результаті взаємодії природи та людини, пов'язана із певними життєвими символами, міфами, вагомими подіями, релігійними почуттями та має надзвичайно ціннісне значення для людини або групи людей та потребує особливого вшанування та охорони» [4, с. 85].

У діалогії «Писар Східних Воріт Притулку». Писар Західних Воріт Притулку» представлено чимало як природних, так і культурних сакральних просторів. У творі Г. Пагутяк можемо віднайти проєкції різноманітних духовних площин, у його художньому світі тісно переплелися ідеї християнства, буддизму та язичництва. Яскравим сакральним об'єктом, на прикладі якого в тексті проявлена східна філософія і східне бачення світу, можна вважати озеро Симеона. Сам герой нагадує мудреця, відлюдника, основою поведінки якого є урівноваження власних почуттів, обмеження бажань, прагнення до спокою, що цілком суголосно положенням східних учень. Цю констатацію підтверджує містичний зв'язок героя із водою: «Симеон був відлюдником, однак приємним і приязним. Якщо він не хотів нікого бачити, то впливав на середину озера і слухав тишу. Його душа наповнювалась небом, і тоді вже ні для чого не залишалось місця» [8, с. 52]. Таке трактування далеко не нове, адже вода у різних культурах традиційно асоціюється з потужною символікою прадавніх часів, проте саме річки є важливою частиною міфологічної географії.

Натомість Г. Пагутяк у своєму космологічному неоміфі про Притулок виводить саме образ озера, протиставляючи його таким чином традиційним топосам: «Тут не тече ріка Лета, у водах якої з тебе змиваються всі гріхи й добродієства. Річок тут мало» [8, с. 103]. Озеро постає для Симеона індивідуальним сакральним ландшафтом, адже має ціннісне значення лише для нього, саме він визначає святість цього місця.

Подібним локальним сакральним ландшафтом можна назвати пагорб Джона Сміта. Варто зазначити, що це місце має давню історію й виникло спершу як святилище невідомого бога. Пізніше пагорб набуває сакрального значення для чернця, що прибув із «того світу». Саме він почав будувати тут капличку, яка через певний час була забута й занедала. Згодом, керуючись власними духовними переживаннями й пошуками, сюди приходять Джон Сміт: «Розсуваючи бужину й кропиву, Сміт увійшов між рештки стін. Даху не було, але липа з її широким листям могла ним бути, і він упізнав це місце – воно було його» [9, с. 28]. Уподобуючись Сізіфу, Джон Сміт щодня, піднімаючись на пагорб, носив туди каміння. Проте це заняття не було справжньою роботою, лише черговою втечею героя від себе, бо «справжня робота відбувалась у душі. Вона полягала в тому, щоб, залікувавши рани, приспавши біль, знайти єдиний шлях, який допоможе повернутись у той світ, хоч ти йому не потрібний» [9, с. 126]. Каплиця стала своєрідним симулякром, що відмежовував Джона Сміта від прийняття самого себе. Проте згодом герой переосмислює свої дії, усвідомлюючи, що дім, який він намагався збудувати для своєї матері, образ якої вбачав у замальованій Мадонні, не міг стати справжнім прихистком: «Я хотів руками вбивці збудувати дім. У тому світі будинки будують ще гірші за мене, але тут не можна так будувати. Єдиний дім, у якому ти могла б оселитися, це моє серце» [9, с. 135]. Сам пагорб же нагадує героєві моменти «коли він утікав у гори від п'яного батька» [9, с. 136]. Отож причиною сакралізації гори Джоном Смітом було як і його травматичне дитинство, так і дорослий досвід вбивці. Намагаючись відновити щось зруйноване, він виконував марну, Сізіфову працю. І лише прийнявши себе зі своїм минулим, він зміг зійти вниз та йти власним шляхом без страху й сумнівів.

Поривання героя відшукати сакральне місце можна пояснити тим, що для індивіда на рівні із необхідності їжі й безпеки постає потреба закріпитися в просторі, облаштувати певне місце-орієнтир в «центрі світу». Будь-яка сакралізація зазвичай пов'язана із пошуком центру, ядра, проте в утопічному просторі Притулку Г. Пагутяк не діють традиційні закони й уявлення. Супроти класичної трирівневої моделі світобудови, що містить у собі світ підземний, середній і небо, ієрархія Притулку є радше горизонтальною, а основні точки цієї вісі зосереджені саме на вході й виході зі світу, тобто в цьому просторі, на відміну від традиційних космогоній, відсутній сакральний центр, а відтак будь-яка спроба створити тут аналог земного храму як уособлення цього центру закінчується невдачею. Від цих споруд в Притулку залишилися самі руїни, бо «навіщо Притулкові марнославні палаци, які

не додають людині гідності, а роблять її рабом?» [9, с. 125]. Такі монастирі чи храми-притулки постають псевдоприхистками, не здатними насправді захистити тих, хто цього потребує.

У діалогії наведено історії людей, що зверталися до храму, але не отримали відгуку. Приміром, у «Писарі Східних Воріт Притулку» показово є розповідь від імені чернця Себастьяна. Він разом з іншими братами зачинив двері свого монастиря перед людьми: «Випав сніг і вкрив останки тих, хто марно благав у нас притулку, але такою великою була сила закону, що ніхто не посмів відчинити брами» [9, с. 32]. Храм не спромігся захистити людей від неврожаю, війни, мору – всього, що убиває людей за його мурами. У «Писарі Західних Воріт Притулку» оповідається історія про хлопця, який утік із дому, аби не потрапити до монастиря. У цьому випадку сакральний ландшафт відіграє роль своєрідної в'язниці, адже героя туди відправляють примусово, аби не ділити спадок між ним і старшим братом. Зміну традиційної ролі монастиря як дому Бога чітко простежуємо в порівнянні із закинутим приміщенням церкви: «Тут, у забутій людськими, але не Богом, церкві, їх оточувало невидиме коло безпеки, бо храми завжди мали право Притулку» [8, с. 65–66]. Як бачимо, авторка свідомо ідеального призначення храму, проте свою місію він виконує не завжди, зокрема у творі наведено категорії людей, яким було заборонено вхід до монастиря (іновірці, християни-некатолики тощо), отож він не відповідає критеріям абсолютного прихистку. Г. Пагутяк постулює думку, що віра чи Бог не потребують стін, часто навпаки – відкритого простору: «Так виходить, що тільки в хащах можна стати святим, а в місті, чи монастирі – годі» [8, с. 89].

На теренах Притулку залишився лише один монастир, який спершу хибно можна сприйняти за сакральний центр, проте варто враховувати, що топос Притулку є трансформацією звичних уявлень про місце-прихисток як храм чи рай. Віра в існування «цього світу» стає альтернативою до традиційних релігій, тому «монастир як варіант храму позбавлений функції центру, а є лише однією з частин Притулку» [2, с. 137]. Навіть зовнішній вигляд цього сакрального ландшафту не відповідає певним канонам, письменниця називає Монастир островом посеред Притулку; оточений лісом і дерев'яним парканом, він нагадує радше дерев'яну фортецю. Внутрішній устрій також відрізняється від уявлень, освячених традиціями, адже типова простора кімната не нагадувала помешкання самотника, що є ще одним підтвердженням художньої концепції авторки – Монастир у Притулку перестав виконувати функції дому Господа. Колись це було місце для тих, хто «ототожнював власні страждання зі стражданнями Бога, якого розп'яли на хресті» [9, с. 102], але згодом сама ідея Бога пережила зміни, оскільки «не було такої людини, яка б хоч раз її не зрадила, засумнівавшись в існуванні Всевишнього, який має людську подобу. Здебільшого в Монастирі нині оселялися ті, хто зрадив Бога і не міг позбутися докорів сумління» [9, с. 103]. Водночас Г. Пагутяк трансформує засади храму: у Притулку він не є осердям ідолів, у ньому немає потреби читати священні книги чи молитви, вони тут за-

йві, позаяк кожен є сам собі молитвою. Монастир є прообразом прихистку, він захищає людину від інших людей, однак, зазначає авторка, «відмовитися від себе, померти за життя, замурувавшись у стінах, покласти на милість Не-видимого, Грізного і Милосердного – не кожен на це здатний. Як можна відмовитися від себе, не знаючи, від чого ти відмовляєшся, – тобто, не пізнавши себе?» [9, с. 68]. Тут мешканці шукають не спасіння, а безпеки, вони проходять не шлях каяття, а шлях самопізнання, бо «щоб почуватися справді в безпеці, потрібно оновити кожну клітинку свого тіла, щоб тебе ніхто не впізнав у тому світі й не повернув знову в рабство» [9, с. 124].

Освоєння Антоном простору під час своєї подорожі могло б нагадувати паломництво, своєрідний похід до святого місця, де герой міг би віднайти внутрішній спокій, проте Писар «шукав не Монастир, а Генріха на прізвисько Кухар» [9, с. 102]. І саме він, звичайна людина, допомагає Антонові. Зрештою, втрачу храмом своєї сакральної функції переконливо доводить закінчення першої книги. В останній повіданій прибульцем історії фігурують золоті двері, за якими людські душі знаходять собі обитель, але вона не стає магнетичним абсолютом. Т. Юр'єва, з'ясовуючи суть ієротопії, згадує традицію будівництва Золотих воріт в Києві, Володимирі, маючи за прототип такі ворота в Константинополі, які, своєю чергою, були створені за образом Золотих воріт Єрусалима [12, с. 168]. Можна вважати, що золоті двері є близьким символом до Золотих воріт, які, за християнськими уявленнями, мають слугувати для приходу Господа. Проте герой оповіді відмовляється увійти в них, бо не хоче розлучатися зі своєю душею – «ану ж, вона не зможе з іншими душами, і її там битимуть?» [8, с. 135]. Цим фіналом авторка наголошує, що для мешканців Притулку не притаманне виокремлення божественної суті, вони мають її у собі, але ніколи не уявляють її поза чи над собою. Від храмів тут лишилися руїни, бо цей цикл цивілізаційного поступу вичерпав себе. Натомість у діалогі сакральну функцію на себе перебирають Бібліотеки.

У сучасній літературі образ бібліотеки має метафоричне й стилістичне навантаження, відображає проблеми та кризи певних світоглядів. Німецький дослідник мотиву бібліотеки Д. Рігер окреслює його семантичне поле сукупністю людського знання, індивідуальним чи колективним ставленням до цього знання. Бібліотека зазвичай уособлює людський досвід, пам'ять, підтримує рівновагу між спогадом та забуванням, це місце зустрічі минулого з теперішнім в акті читання тощо [13, с. 18–19]. Цей образ не є новим для літератури. У 1941 році Х. Борхес створив знакове оповідання «Вавилонська бібліотека», згодом подібні мотиви використовують У. Еко в романі «Ім'я троянди», Т. Пратчетт в серії романів про «Плаский світ» тощо. Закономірно, що образ бібліотеки «як величезного зібрання незліченних рядів книжок, текстів, сторінок, рядків на цих сторінках, букв, ідей та історій, сюжетів, які, мандруючи з книжки у книжку, отримують найрізноманітніші розв'язки та розгалуження, неодмінно мусив уподібнитися до лабіринту, сказати б, метафоризуватися у напрямку ідеї лабіринту» [6, с. 46]. Своєю чергою, концепт лабіринту містить у собі ряд ознак, які є водночас

притаманними для категорії сакрум, насамперед це передчуття таємниці, аура захоплення й притягання. Функція лабіринту як сакрального локусу пов'язана з ідеєю охорони певного центру, захисту чогось цінного, а вхід до лабіринту був рівнозначний до ініціації. Щодо центру, то лабіринт міг захищати найрізноманітніші речі, але найважливішим є захист магічно-релігійного простору, який мав залишатися недосяжним для непосвячених. Відповідно бібліотека як окремий лабіринт-всесвіт перебирає на себе ознаки сакрального, стає символічним мікрокосмосом.

Г. Пагутяк, як і Х. Борхес та У. Еко, створює в межах свого художнього світу бібліотеку-лабіринт, що набуває ознак сакрального простору і є третім світом на рівні зі світом Притулку й «тим світом». Бібліотек у творі дві, вони розміщені на вході до Притулку й на виході, у просторі прихистку вони постають не просто місцем для зберігання книг, а своєрідним храмом знань. Водночас Бібліотеки – це своєрідна ланка, що з'єднує Притулок і засвіття, «книги з магічної бібліотеки можуть стати дірою, проломом у той світ, і врешті втягнуть туди на поталу сум'яття, зневіри, сумнівам» [8, с. 62], відтак поводитися із ними потрібно вкрай обережно. Проникнення в Бібліотеку, як у сакральний локус, несе в собі небезпеку зустрічі індивіда із сакрумом, що для невідготовленої людини може викликати бурю почуттів, безсоння, розтривожити незагоєні рани чи боляче вдарити.

Бібліотеки стають одним із прикладів функціонування гіпертексту, адже книги в них не піддаються систематизації, у цьому просторі не існує двох однакових творів, а пізнавати тексти можна із будь-якої полиці. Писар Яків порівнює книгозбірню із живою істотою, довіру якої необхідно заслужити: «Бібліотека сама знала, що йому потрібно. Він мав підійти й взяти книжку і виявлялось, що саме вона відповідає потребам його душі» [8, с. 38]. Семантичний образ цих книгозбірень набуває містичного забарвлення, адже видання, які тут зберігалися, не мають авторів, вони самі себе створюють. Авторка порівнює книги із прибульцями, адже вони теж потребували опіки, не лише фізичної, на кшталт захисту від вологи, мишей, із ними потрібно було розмовляти, щоб вони не почували себе самотніми.

Бібліотека існує у просторі Притулку з метою застерегти від повторення помилок, змусити «ледачий розум осягнути дивні зв'язки між речами й людь-ми, цілковито зневажаючи простір і час» [8, с. 420]. Бібліотека біля Східних Воріт не могла дати відповіді на жодне із важливих питань, до неї рідко заходили відвідувачі, бо «той, хто уникає спогадів про минуле, намагається відгородитися від того, що може розтривожити ще незагоєні рани» [9, с. 21]. Натомість Бібліотека біля виходу наділена здатністю добирати книгу для прибульця, вирішити, яку істину йому відкрити, таким чином переносючи акцент «з ідеї формулювання істини на ідею пошуку істини» [1, с. 86]. Зважаючи на ці відмінності, подорож мешканців від однієї Бібліотеки до іншої, нагадує паломництво більше, ніж шлях Антона до Монастиря. З цієї причини первісно сторінки в книгах обох Бібліотек не містять нічого, вони порожні допоки читач, який розгорне книгу, не буде готовий її

зрозуміти. Таким чином відбувається реалізація герменевтичного принципу: текст набуває сенсу лише в руках читача, у діалозі із ним, бо саме читачі надають книгам значення, транслюючи на письмо власні спогади, переживання, думки, адже книги «нічого не пояснюють з того, що ми можемо пояснити самі» [8, с. 123].

Бібліотеки у творі Г. Пагутяк перебирають на себе сакральну функцію, адже здатні вийти за межі усталених людських законів, навіть змінити долю людини чи долю цілих народів. Разом з тим цей простір сповна неспівдладний людям, бо книги у ньому не просто джерело мудрості, це, насамперед, засіб пізнання себе. Ті, хто зможуть досягнути простір бібліотеки-лабіринту, стають мудрішими не завдяки банальним істинам, чи чужому досвіду, а завдяки собі, бо блукання стінами лабіринту – це блукання лабіринтами своєї свідомості. Бібліотека в діалогії стає частиною сакрального ландшафту, здатною до регенерації, акумулює в собі ідею вічного повернення й повторення, а книги разом із історіями, вміщеними в них, набувають ознак серцевини сакрального простору, в якому прихованні незбагненні таємниці.

Висновки. Отже, в діалогії Г. Пагутяк представлено чималий спектр сакральних ландшафтів, культурних і природних. Кожний локус цього простору функційно пов'язаний із трансформативними процесами у становленні особистості мешканців Притулку. Письменниця подає в ро-

мані власне розуміння сакрального, що певною мірою суперечить традиційним уявленням. Особливу увагу Г. Пагутяк приділяє озеру Симеона й горі Джона Сміта, адже згідно із авторською світоглядною концепцією істинна духовність виникає внаслідок кореляції людини із природним началом. Культурні споруди, храми не витримують перевірки часом – ні фізичної, ні метафізичної, тому в просторі Притулку вони існують лише у вигляді руїн. Топос Монастиря, попри стереотипні очікування, не має нічого спільного із церковними інституціями, він виникає радше як альтернатива їм. Натомість письменниця творить новий сакральний простір центральна позицію в якому належить Бібліотекам.

Г. Пагутяк, відповідно до світових традицій, розгортає ідею бібліотеки як лабіринту, вмістилища знань і пам'яті, проте авторка доповнює цей образ. Книгозбірні у творі набувають певного ініціального значення. Знання у них не є доступними для всіх і потребують залучення досвіду потенційного читача. Готовність до прочитання книги співвіднесена із готовністю прийняти себе, своїх власних відповідей на вічні питання. Сакральність цього простору полягає в потенційній самодостатності віри, що не має релігійного забарвлення, але здатна скеровувати мешканців Притулку на шлях самопізнання. Таким чином письменниця впроваджує ідею духовності, що живе в надрах підсвідомого й не потребує фізичного втілення.

Список літератури:

1. Біла І. Інтертекстуальність роману Писар Західних Воріт Притулку Галини Пагутяк. *Slavica Wratislaviensia*. 2010. Vol. 152. P. 81–87.
2. Бошкань Г. І. Неоміфологізм у художній прозі Галини Пагутяк : дис. ... канд. філологічних наук : 10.01.01. Київ, 2017. 237 с.
3. Міщенко О. Сакральний ландшафт: зміст і функції. *Вісник нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Географія*. 2018. № 1(70). С. 83–88.
4. Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии. Москва : Книжный Дом «Университет», 2011. 416 с.
5. Набитович І. Концепт лабіринту як сакрального локусу (На прикладі новелістики Х. Борхеса, романів У. Еко «Ім'я рози» та К. Мосс «Лабіринт»). *Magisterium. Літературознавчі студії*. Київ : Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія», 2010. Вип. 38. С. 45–51.
6. Набитович І. Категорія *sacrum* і художня література. *Слово і Час*. 2009. № 6. С. 27–39.
7. Пагутяк Г. Писар Західних Воріт Притулку. Львів : ЛА «Піраміда», 2011. 136 с.
8. Пагутяк Г. Писар Східних Воріт Притулку. Львів : ЛА «Піраміда», 2011. 140 с.
9. Труссон П. Сакральное и миф. Internet archive: Wayback Machine : вебсайт. URL: <https://web.archive.org/web/20170614120509/http://nationalism.org/vvv/trusson-sacral-and-myth.htm> (дата звернення 21.03.2021).
10. Чобанюк М. Проблема дефініції сакрального в епоху постмодернізму. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2013. Т. 217. Вип. 205. С. 97–99.
11. Юрьева Т. Метагеография и иеротопия: категория пространства в средневековой культуре. *Верхневолжский филологический вестник*. 2015. № 3. С. 163–170.
12. Rieger D. Imaginäre Bibliotheken: Bücherwelten in der Literatur. München : Fink, 2002. 389 p.

References:

13. Bila I. (2010) Intertekstualnist romanu Pysar Zakhidnykh Vorit Prytulku Halyny Pahutyak [Intertextuality of the novel Scribe of the Western Gate of the Asylum by Halyna Pahutyak]. *Slavica Wratislaviensia*, vol. 152, pp. 81–87.
14. Boshkan H. I. (2017) Neomifolohizm u xudozhnij prozi Halyny Pahutyak [Neomythologism in the fiction of Halyna Pahutyak]. (PhD Thesis), Kyiv.
15. Mishchenko O. Sakralnyy landshaft: zmist i funktsiyi [Sacred landscape: content and functions]. *Visnyk nats. un-tu im. T. Shevchenka. Neohrafiya*, no. 1(70), pp. 83–88.
16. Moss M. (2011) Obshchestva. Obmen. Lichnost. Trudy po sotsialnoy antropologii [Society. Exchange. Personality. Works on social anthropology]. Moscow: Knizhnyy Dom «Universitet». (in Russian)
17. Nabytovych I. (2010) Kontsept labiryntu yak sakralnoho lokusu (Na prykladi novelistyky KH. Borkhesa, romaniv U. Eko «Imya rozy» ta K. Moss «Labirynt») [The concept of the labyrinth as a sacred locus (On the example of short stories by H. Borges, novels by U. Eco «The Name of the Rose» and K. Moss «Labyrinth»)]. *Magisterium. Literaturознавчі студії*, vol. 38, pp. 42–51.
18. Nabytovych I. (2009) Katehoriya sacrum i khudozhnya literatura [Category sacrum and fiction]. *Slovo i Chas*, no. 6, pp. 27–39.

19. Pahutyak H. (2011) Pysar Zakhidnykh Vorit Prytulku [Scribe of the Western Gate of the Asylum]. Lviv: LA «Piramida». (in Ukrainian)
20. Pahutyak H. (2011) Pysar Skhidnykh Vorit Prytulku [Scribe of the Eastern Gate of the Asylum]. Lviv: LA «Piramida». (in Ukrainian)
21. Trusson P. Sakral'noye i mif [Trusson P. Sakral'noye i mif]. *Internet archive: Wayback Machine*. Available at: <https://web.archive.org/web/20170614120509/http://nationalism.org/vvv/trusson-sacral-and-myth.htm> (accessed 21 March 2021).
22. Chobanyuk M. (2013) Problema definitsiyi sakralnoho v epokhu postmodernizmu [The problem of defining the sacred in the era of postmodernism]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylyanska akademiya»*, vol. 217, no. 205, pp. 97–99.
23. Yuryeva T. (2015) Metageografiya i iyerotopiya: kategoriya prostranstva v srednevekovoy kulture [Metageography and hierotopy: the category of space in medieval culture]. *Verkhnevolzhskiy filologicheskyy vestnik*, no. 3, pp. 163–170.
24. Rieger D. (2002) *Imaginäre Bibliotheken: Bücherwelten in der Literatur*. München: Fink, 389 p.